

พระราชพิธีอันสืบเนื่องจากพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

อาจารย์มิตรชัย กุลแสงเจริญ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์ลำดับที่ 9 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2489 พระองค์ทรงดำรงสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ในพุทธศักราช 2549 นับเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทยและของโลกในสมัยปัจจุบัน

ตลอดระยะเวลาที่ทรงดำรงสถานะพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย พระองค์ทรงประกอบพระราชพิธีอันสืบเนื่องจากพระราชพิธีบรมราชาภิเษกหลายวาระ ได้แก่ พระราชพิธีราชาภิเษก พ.ศ. 2514 พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก พ.ศ. 2531 พระราชพิธีกาญจนาภิเษก พ.ศ. 2539 และพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี พ.ศ. 2549

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

ราชอาณาจักรที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขปกครอง ต่างมีพิธีการที่องค์พระประมุขขึ้นรับตำแหน่งประมุขของราชอาณาจักรนั้น ๆ เพื่อเป็นการประกาศให้ราษฎรประจักษ์ถึงพระบรมเดชานุภาพ และพระมหากษัตริย์คุณอย่างป็นรูปธรรมและนามธรรมซึ่งมีรูปแบบของพิธีนี้แตกต่างกันไปตามความเชื่อประเพณี และวัฒนธรรมของแต่ละอาณาจักร

ราชอาณาจักรไทยมีธรรมเนียมถือปฏิบัติกันมาช้านานว่า หากพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเสด็จขึ้นเถลิงโอบอรรษาธิปไตย แต่ยังมีได้ประกอบพระราชพิธีราชาภิเษก พระองค์ก็ยังไม่ถือว่าเป็นพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์ ทรงเป็นเพียงผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน¹ ในฐานะพระประมุขของประเทศ บัตหมายในราชการยังคงพระยศเดิม คำสั่งยังไม่เป็นพระบรมราชโองการ ฯลฯ ต่อเมื่อทรงรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว จึงจะดำรงพระอิสริยยศฐานันดรนามในตำแหน่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้² ด้วยถือว่าทรงเป็นพระราชอาธิบดีของราชอาณาจักรโดยสมบูรณ์แล้ว

ต้นเค้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของไทยมาจากพิธีราชสุริยะหรือพิธีขึ้นดำรงตำแหน่งกษัตริย์ของประเทศอินเดีย³ เป็นคติพิธีของพราหมณ์ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญคือ การถวายน้ำอภิเษก การกระทำสัตย์ และการถวายราชสมบัติ ขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ ถือว่าการถวายน้ำเป็นขั้นตอนสำคัญที่สุด เพราะพราหมณ์ถือว่าการชำระความไม่บริสุทธิ์ต่างๆ เพื่อเตรียมรับสิ่งที่เป็นมงคล⁴ เมื่อคติความเชื่อนี้แพร่เข้ายังดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ละแคว้นแคว้นก็ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบ ขั้นตอนพิธีราชสุริยะเสียใหม่ให้สอดคล้องกับคติความเชื่อ ประเพณีของท้องถิ่นแต่ละแห่ง ประเทศไทยเองก็มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียด ลำดับขั้นตอนให้สอดคล้องกับความเชื่อและพิธีกรรมทั้งของศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธรวมถึงคติความเชื่อในประเพณี

ดั้งเดิมของไทย แต่ยังคงขั้นตอน “การถวายน้ำอภิเชก” ไว้ตามคติเดิม โดยปรากฏในคำว่า “พระราชพิธีบรมราชาภิเษก” ซึ่งมาจากคำว่า “พระราชพิธี+บรม+ราช+อภิเชก” ซึ่งแปลความหมายได้ว่า “พระราชพิธีถวายน้ำเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์แก่ผู้ที่จะรับการราชาภิเษก”

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกก่อนสมัยรัตนโกสินทร์

จารึกที่กล่าวถึงการอภิเษกสถาปนาพระมหากษัตริย์ที่เก่าแก่ที่สุดคือ จารึกจำนวน 2 หลักที่พบบริเวณปากแม่น้ำมูล อำเภอโรงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และจารึกวัดศรีเฒ่า กิ่งอำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ที่กล่าวถึงเรื่องราวการอภิเษกพระเจ้าจิตรเสน แห่งรัฐที่คาดว่าป็นรัฐเจนละ ในพุทธศตวรรษที่ 12 ตามเขกลารจีน^๑

สมัยสุโขทัย จารึกหลักที่ 2 (จารึกวัดศรีชุม) กล่าวถึงการที่พ่อขุนผาเมืองอภิเษกพ่อขุนบางกลางหาวขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองกรุงสุโขทัยในนาม “พ่อขุนศรีอินทราทิตย์” และจารึกหลักที่ 5 (จารึกป่ามะม่วง) กล่าวถึงพิธีอภิเษกของพระมหาธรรมราชาลิไท โดยเรียกว่า “พิธีราชาภิเษก” แต่ไม่ปรากฏรายละเอียดเท่าใด ส่วนหลักฐานเกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในสมัยอยุธยา มีกล่าวไว้ในคำให้การชาวกรุงเก่า หมวตราชประเพณีกรุงศรีอยุธยาว่าด้วยพระราชพิธีบรมราชาภิเษก^๒ ซึ่งเป็นต้นแบบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในสมัยรัตนโกสินทร์

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี สันนิษฐานว่า ทำตามแบบอย่างครั้งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แต่ทรงกระทำพอสังเขป เพราะบ้านเมืองยังอยู่ในระยะสงคราม

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมัยรัตนโกสินทร์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. 2325 ทรงทำพิธีปราบดาภิเษกอย่างย่อก่อน เมื่อวันที่ 10 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2325 แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาเพชรพิชัยเป็นประธานร่วมกับข้าราชการและพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ผู้รู้แบบแผนเก่าตั้งแต่สมัยอยุธยาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์ต่างๆ แล้วเรียบเรียงขึ้นเป็นหนังสือชื่อ “พระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งกรุงศรีอยุธยา” เมื่อ พ.ศ. 2326

เมื่อได้แบบแผนการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่สมบูรณ์ต้องตามโบราณราชประเพณีแล้ว ใน พ.ศ. 2328 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกให้เต็มตามแบบแผนโบราณอย่างสมบูรณ์และถือเป็นแบบแผนปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ 1. ขึ้นเตรียมพิธี 2. พิธีเบื้องต้น 3. พิธีบรมราชาภิเษก 4. พิธีเบี่ยงปลาย 5. พิธีเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนคร อย่างไรก็ตาม ในแต่ละรัชกาลโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีที่มีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไปตามแต่พระราชอัธยาศัย มีปรับเปลี่ยนสถานที่ประกอบพระราชพิธี เพิ่มลดเครื่องราชกกุธภัณฑ์และเครื่องพระมูรธาภิเษก ฯลฯ ให้เป็นตามยุคสมัย สภาพการเมือง เศรษฐกิจหรือตามพระราชประสงค์

^๑พระราชพิธี (สืบเนื่อง) จากสารประวัติศาสตร์ ๒๕๔๓ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ 9 สืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบรมเชษฐาธิราช เมื่อวันที่ 9 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2489 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบอย่างโบราณราชประเพณีเพียง 2 วัน คือ ในวันพฤหัสบดีที่ 4 และวันศุกร์ที่ 5 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2493¹ ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในเวลานั้น แต่มีพิธีอื่น ๆ ต่อเนื่องไปจนถึงวันที่ 7 เดือนพฤษภาคมด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ชั้นเตรียมพิธี

ก่อนการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมีการเตรียมการดังนี้ คือ การเตรียมน้ำอภิเษกและน้ำสรงมูรธาภิเษก การจารึกพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระปรมาภิไธย ดวงพระบรมราชสมภพ และแกะสลักพระราชัญจกรประจำรัชกาล

การเตรียมน้ำอภิเษก คือการเตรียมน้ำศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นน้ำสรงมูรธาภิเษกและเป็นน้ำอภิเษกที่เหล่าสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ตามคติของพราหมณ์ น้ำสรงมูรธาภิเษกต้องใช้น้ำจากแม่น้ำปัญจมหานทีที่ถือว่าเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ในดินแดนชมพูทวีป ได้แก่ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมุนา แม่น้ำอจิรวดี แม่น้ำสรภู และแม่น้ำมहि แต่เนื่องจากระยะทางระหว่างประเทศไทยกับประเทศอินเดียห่างไกลกันมาก การคมนาคมไม่สะดวกรวดเร็ว และการจัดพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นเรื่องเร่งด่วน ดังนั้นในสมัยอยุธยาจึงกำหนดให้ใช้น้ำจากสระ 4 สระที่อำเภอบ้านท่าเสา จังหวัดสุพรรณบุรี คือ สระเกศ สระแก้ว สระคงคา สระยมนา แทนแม่น้ำปัญจมหานที ครั้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์จึงกำหนดให้ใช้น้ำจากแม่น้ำสายสำคัญในราชอาณาจักรไทยจำนวน 5 สายที่เรียกว่า "ปัญจสุทธคงคา" ที่อนุโลมให้เป็นแม่น้ำปัญจมหานทีในประเทศอินเดีย เพิ่มเติมจากสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยา "ปัญจสุทธคงคา" ของไทย² ได้แก่

1. แม่น้ำเจ้าพระยา ตักที่ตำบลบางแก้ว จังหวัดอ่างทอง
2. แม่น้ำเพชรบุรี ตักที่ตำบลท่าชัย จังหวัดเพชรบุรี
3. แม่น้ำราชบุรี ตักที่ตำบลดาวดึงส์ จังหวัดสมุทรสงคราม
4. แม่น้ำป่าสัก ตักที่ตำบลท่าราบ จังหวัดสระบุรี
5. แม่น้ำบางปะกง ตักที่ตำบลบึงพระอาจารย์ จังหวัดนครนายก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสประเทศอินเดีย จึงโปรดเกล้าฯ ให้นำน้ำจากปัญจมหานทีกลับประเทศไทยด้วย

สำหรับน้ำอภิเษกในรัชกาลปัจจุบัน นอกจากน้ำศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังกำหนดให้ัญเชิญน้ำที่ตักจากแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักรไทยจำนวน 18 จังหวัด¹⁰ เพื่อใช้เจือเป็นน้ำมูรธาภิเษกอันศักดิ์สิทธิ์ โดยแต่ละจังหวัดประกอบพิธีระหว่างวันที่ 18 - 19 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2493 มีการนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ตั้งเวียนเทียนสมโภชน้ำนั้นตามคติของพราหมณ์ จากนั้นเจ้าหน้าที่ัญเชิญน้ำทั้งหมดที่ได้รับการเจริญพระพุทธมนต์แล้วมาไว้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

การจารึกพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระปรมาภิไธย ดวงพระราชสมภพ และแกะสลักพระราชลัญจกรประจำรัชกาล

ประกอบพระราชพิธีนี้ในวันที่ 23 เดือนเมษายน พ.ศ. 2493 ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัติ ทรงเป็นประธาน เมื่อจารึกเรียบร้อยแล้ว พราหมณ์หลังน้ำสังข์ และเจิมแผ่นพระสุพรรณบัฏ ดวงพระราชสมภพ และพระราชลัญจกรประจำรัชกาล สอดโบมะตุม แล้วมีวนพันด้วยไหมเบญจพรรณ ห่อด้วยแพรอีกชั้นหนึ่ง แล้วจึงบรรจุในพระกรัณฑ์ทองคำลงยาราชาวดี แยกเป็นพระสุพรรณบัฏองค์หนึ่ง ดวงพระบรมราชสมภพองค์หนึ่ง จากนั้นจึงเชิญบรรจุลงในหีบทองคำลงยา รองรับด้วยพานทองคำ ใช้ผ้าคาดปิดคลุม ส่วนพระราชลัญจกรบรรจุลงใส่พานทองปิดคลุมเช่นกัน แล้วเจ้าพนักงานอัญเชิญตั้งบนพระธรรมาสนีศิลา ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พราหมณ์เวียนเทียนสมโภช 3 รอบ เป็นเสร็จพิธี

พระสุพรรณบัฏที่จารึกพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแผ่นทองทองเนื้อแปด กว้าง 17 เซนติเมตร ยาว 31.50 เซนติเมตร หนัก 192.50 กรัม สำหรับพระราชลัญจกรประจำรัชกาล คือพระราชลัญจกรครุฑพ่าห์ ทำด้วยงา

การเตรียมสถานที่ประกอบพระราชพิธี

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก มีลำดับขั้นตอนและสถานที่ประกอบพระราชพิธีหลายแห่ง ตามธรรมเนียมประเพณีไทย เมื่อมีการประกอบกรโต ๆ ก็ตาม มักมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ บุพการีก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ประกอบกรนั้น ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกก็เช่นกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินถวายราชสักการะพระบรมอัฐิ พระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุพการีที่ประดิษฐาน ณ หอพระธาตุมณฑลเชียร พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในวันพุธที่ 3 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2493 เพื่อให้เกิดสวัสดิพิพัฒนามงคลและเป็นการขอพระบรมราชานุญาตที่จะเสด็จเข้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษก¹

ในวันพฤหัสบดีที่ 4 เดือนพฤษภาคม เจ้าพนักงานตกแต่งพระราชมณฑลเชียรสำคัญที่ใช้ประกอบการพระราชพิธีมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เป็นที่จัดพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณฑลเชียร ตั้งพระแท่นบรรทมและตั้งเครื่องเฉลิมพระราชมณฑลเชียร คือ พระแสงข้างเผือก ศิลาปดโมรา พานพิฆัมมีข้าวเปลือก ถั่ว งา เมล็ดพันธุ์ฝักกาด เมล็ดฝ้าย ญวนแจทอง จันทมาก พานพิฆ

พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ตั้งพระแท่นมณฑล เครื่องมงคลต่าง ๆ 6 หมวด คือ หมวดสิ่งสักการะ หมวดพระราชลัญจกร หมวดเครื่องพระมูรธาภิเษก หมวดเครื่องต้น หมวดพระแสง และหมวดเครื่องสูง ในพระที่นั่งองค์นี้มีพระที่นั่งสำคัญ 2 องค์ประดิษฐานอยู่ คือ พระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ (พระราชอาสน์ไม่มีมณะ) ภายใต้อุทุมพรราชอาสน์ (ชั้น) และพระที่นั่งภัทรบิฐ ภายใต้อุทุมพรราชอาสน์ (ชั้น) อีกทั้งเป็นที่ประดิษฐานพระวิมานพระสยามเทวาธิราช บริเวณด้านนอกศาลาหน้าชานพักห้องพระโองหนาด้านทิศตะวันออกของพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานต่อกับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ตั้งมณฑลพระกระยาसनาน ตรงกลางตั้งตั้งไม้อุทุมพรหุ้มผ้าขาว มีภาคทองปูด้วยผ้าขาวลาดด้วยใบแก้วรองอยู่ เพดานผ้าขาวจลุลายจำปาทองรายรอบ มีพระสุตรขาวทองแผ่ลวดทั้ง 4 ด้าน บริเวณฐานพระมณฑลปตั้งราชวัติ มีเครื่องสูง 4 มุม ประดับ

¹พระราชพิธีสิบเอ็ดนางของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

กล้วย อ้อย จันทมหาก จันทมะพร้าว ตั้งชุมชนกษัตริย์ฐานพระชัยนวโลหะ พระพิฆเนศ พระอิศวร และศาล เทพยาคงคโลกบาล

พระที่นั่งอิศฐานิศอุทุมพรราชอาสน์

ที่มา : <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajapisek>

พระที่นั่งภัทรบิฐ

ที่มา : <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajapisek>

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬารวิมาน จัดพระที่นั่งพุทธสถานกาญจนสิงหาสน์ เป็นพระราชบัลลังก์ที่ประทับเวลาเสด็จออกมหาสมาคม ทอดเครื่องราชูปโภค ตั้งเคียงพระสงฆ์สวดและอาสนสงฆ์ บริเวณศาลาสหทัยสมาคม ตั้งโรงพิธีพราหมณ์ ประดิษฐานเทวรูปพระอิศวร พระอุมา พระวิษณุ พระลักษมี พระมหเศศวร์ (พระภูเทวี) พระพรหม และพระพิฆเนศ ตั้งโต๊ะเทวดานพเคราะห์ โต๊ะเบญจครรรถ หม้อกุ่ม 9 หม้อ ตั้งเสาโหมกฤษ์และหุงน้ำทิพย์ ตั้งบัตรพสิษฐาเทวดานพเคราะห์

2. พิธีเบื้องต้น

เมื่อตกแต่งสถานที่เรียบร้อยแล้ว แห่พระสุพรรณบัฏ ดวงพระราชสมภพ และพระราชลัญจกรประจำรัชกาล จากพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามไปประดิษฐาน ณ พระแท่นมณฑลในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

เวลา 18.00 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพระราชพิธีจุดเทียนชนวนถวายสมเด็จพระสังฆราช เพื่อทรงนำไปจุดเทียนชัยในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย และพระราชทานเทียนชนวนพร้อมรูปเงินเทียนทอง ให้มหาดเล็กนำไปบูชาพระมหาเศวตฉัตร 5 แห่ง^{๑๑} คือ พระมหาเศวตฉัตรในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในพระที่นั่งไพศาลทักษิณในพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท และในพระที่นั่งอนันตสมาคม ทั้งประทานรูปเงินเทียนทองและดอกไม้ไปบูชาปูชนียสถานสำคัญ 13 แห่ง^{๑๒} ได้แก่ พระสยามเทวาธิราช พระบรมรูปรัชกาลที่ 1 ทรงเครื่องต้น เทวสถานพระอิศวร เทวสถานพระนารายณ์ เทวสถานพระพิฆเนศ เทวรูปในหอเชือก พระหลักเมือง พระเลื้อเมือง พระกาฬชัยศรี พระเพลิง พระเจดีย์คู่ศิว เทวรูปในหอแก้วพระภูมิ เทวรูปในตึกดิน

เมื่อพระสงฆ์อ่านประกาศเทวดาพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว พระราชครูวามเทพมุนี ถวายน้ำพระมหาสังข์ ถวายใบสมิตที่ประกอบด้วยใบมะม่วง 25 ใบ เพื่อปิดภัยอันตราย 25 ประการ ใบทอง 32 ใบ เพื่อปิดอุบิหวาอันตราย 32 ประการและใบตะขบ 96 ใบ เพื่อปิดโรคอันตราย 96 ประการจากองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วจึงนำใบสมิตนี้ไปกระทำศาสนกรรมยาสูบโหมเพลิงที่โรงพิธีพรหมณ์

สาระสำคัญที่พระสงฆ์ประกาศคือ การอัญเชิญเทพเจ้าทั้งปวงมาร่วมเป็นสักขีพยานในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และขอให้ทรงช่วยคุ้มครองรักษาพระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ เสนาอำมาตย์ สมณชีพราหมณ์ ตลอดจนอาณาประชาราษฎร์ให้มีความสุขสมบูรณ์

3. พิธีบรมราชาภิเษก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีขึ้นในวันศุกร์ที่ 5 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2493 ตามหมายกำหนดการดังนี้

พระราชพิธีพิธีสงฆ์บูรพาภิเษก เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จพัสดร์ขลิบทองเสด็จจากหอพระสุลาลัยพิมานยังมณฑลพระกระยาसनาน สังเวทเทวดากลางหาวแล้วเสด็จขึ้นสู่มณฑลพระกระยาसनาน ประทับนั่งเหนือตั้งไม้อุทุมพรที่หุ้มด้วยผ้าขาวภายในมณฑล ครั้นถึงเวลาพระฤกษ์ 11.20 น. พระยาอนุรักษราชมนตรี (เกิด วัชรวิทย์) โสฬสธรรวา (เครื่องโปรยน้ำให้เป็นฝอย) อันเจือด้วยน้ำปัญจมหานทีและน้ำปัญจสุทนต์คา โปรยลงมาจากเพดานพระมณฑล

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสหัสธรรวาเรียบร้อยแล้ว สมเด็จพระสังฆราชขึ้นถวายน้ำพระพุทธมนต์ด้วยพระครอบพระกริ่งที่พระปฤษฎางค์ (หลัง) และพระครอบยันตรนพคุณที่พระหัตถ์ ตามด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่และเจ้าหน้าที่พระราชพิธีผู้ใหญ่ขึ้นถวายน้ำพระพุทธมนตร์ด้วยพระเศวตที่พระหัตถ์ ให้ทรงรับไปสงฆ์ที่พระอังสาซ้ายขวา พราหมณ์ทูลเกล้าถวายใบมะตูมและใบกระถิน เจ้าพนักงาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับในมณฑลพระกระยาสนานเพื่อเตรียมทรงมูรธาภิเษก

ที่มา : <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajaipesek>

ภูษามาลาผู้ใหญ่วាយพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏเป็นลำดับสุดท้าย จากนั้นเสด็จขึ้นหอพระสุลาลัยพิมานเพื่อเปลี่ยนเครื่องทรงสำหรับการถวายน้ำอภิเษก

พระราชพิธีถวายน้ำอภิเษก เครื่องทรงสำหรับการบรมราชาภิเษก คือ เครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์^๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ใหม่ทองสลับสีฟ้า กลัดกระดุมนพรัตน์ด้านหน้า 7 คู่ และกลัดกระดุมที่จับหลังอีก 2 คู่ และฉลองพระองค์ครุยวิวทองพื้นสีเหลืองอ่อน ทรงสายสะพายนพรัตน์ราชวรภรณ์ ประดับตาราจักรี พระภูษาเขียนทองพื้นสีน้ำเงิน สนับเพลาสีเขียว รัตพระองค์สายทองหัวเพชร ดวงพระบาทแพรสีฟ้า ฉลองพระบาทใหม่เข้มทองสลับฟ้า

การรับน้ำอภิเษก ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับเหนือพระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ ภายใต้สทปฎลเศวตฉัตร (ฉัตรขาว 7 ชั้น) แปรพระพักตร์สู่มุรพทิศเป็นปฐมเพื่อทรงรับน้ำอภิเษกจากสมาชิกวุฒิสภาทั้ง 8 คน ประจำทิศทั้ง 8 เวียนตามทักษิณาวัฏ เมื่อครบแล้ว จึงเสด็จประทับ ณ มุรพทิศอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ประธานวุฒิสภาเข้าเฝ้าถวายพระพรเป็นภาษามคร และประธานสภาผู้แทนราษฎรเข้าเฝ้าถวายพระพรเป็นภาษาไทย จากนั้นพระราชครูวามเทพมุนีถวายชัยมงคลด้วยภาษามครและภาษาไทย แล้วน้อมเกล้าฯ ถวายพระนพปฎลมหาเศวตฉัตร

น้ำอภิเษกที่สมาชิกวุฒิสภาทูลเกล้าฯ ถวายนั้น เป็นน้ำที่ได้พิถีพิถันตักมาจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในราชอาณาจักรทั้ง 8 ทิศ 18 จังหวัด การถวายน้ำที่ตักจากแหล่งน้ำในประเทศไทยโดยสมาชิกวุฒิสภานั้น มีความหมายว่า เป็นการอัญเชิญให้สมเด็จพระมหากษัตริย์ทรงแผ่พระราชอาณาปกครองประชาชนทั้งหลายในทิศทั้ง 8 คือทั่วทิศานุทิศ โดยใช้ น้ำอภิเษกเป็นสื่อแทนพระราชอำนาจที่พลกนิกรถวายแด่พระมหากษัตริย์ผ่านทางผู้แทนปวงชน^๒ อีกทั้งพระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์เป็นพระที่นั่งทรงแปดเหลี่ยม สอดคล้องกับทิศทั้ง 8 สื่อถึงขอบเขตอันกว้างใหญ่ไพศาล

พระราชพิธีถวายนครเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จสู่พระที่นั่งภัทรบิฐที่ปูลาดด้วยแผ่นทองคำเขียนรูปราชสีห์ด้วยชาครหรรณู ภายใต้สทปฎลมหาเศวตฉัตร แปรพระพักตร์สู่มุรพทิศ

พระราชครูความเทพมณีย้ายเวทสรรเสริญเปิดศิวาลัยไกรลาส อัญเชิญพระอิศวรให้เสด็จลงจากเขาไกรลาส มาสถิตย์องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วกราบบังคมทูลถวายเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ พระสุพรรณบัฏซึ่งจารึกพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

จากนั้น พราหมณ์ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ เครื่องขัตติยราชวราภรณ์ เครื่องขัตติยราชูปโภค และพระแสงราชศัตราวุธ ตามลำดับดังนี้

พระสังวาลพราหมณ์ธูรา พระสังวาลนพรัตนราชวราภรณ์ พระสังวาลพระนพ พระมหาพิชัยมงกุฏ พระแสงขรรค์ชัยศรี ธำมรงค์ชัยพฤกษ์ พระแสงจามรีพิศดาลวิชนี พระแสงข้างเขมือก พระธำมรงค์รัตนวราชู พระธำมรงค์วิเชียรจินดา จดองพระบาทเชิงงอน พระแสงมีกทองเกลี้ยง ธำมรงค์เทวรูป พานพระชันหมาก พระสุพรรณศรีบัวแฉก พระมณฑปรัตนกรินทร์ พระเศวตทักซิโตนก พระแสงจักร พระแสงตรีศูล พระแสงหอกเพชรรัตน พระแสงดาบเขลย พระแสงธนู พระแสงดาบไล่ห์ พระแสงปืนข้ามแม่น้ำลโดง และ พระแสงของ้าวแสนพลพ่าย

ระหว่างที่ทรงรับเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์นั้น พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ชาวพนักงานบรรมลีสั่งข์ แก่งบัณเฑาะว์ ฆ้องชัย แตร มโหระทึก ตูริยางค์ เมื่อพระราชครูความเทพมณี กราบบังคมทูลถวายชัยมงคล ด้วยภาษามคธและภาษาไทยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการพระราชทานอาภรณ์ แก่ประชาชนชาวไทยด้วยพระปฐมบรมราชโองการว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

แล้วทรงหลังทักซิโตนก ตั้งพระราชสัตยาธิษฐานว่าจะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจปกครองราชอาณาจักรไทยโดยทศพิธราชธรรมจรรยา ดังพระปฐมบรมราชโองการที่พระราชทานไว้ แล้วเสด็จขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหลังทักซิโตนก ประกาศพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

ที่มา : <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajapisek>

4. พิธีเบี่ยงปลาย

หลังพระราชพิธีถวายเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีในวาระเดียวกันอีกหลายพิธี ได้แก่

พระราชพิธีเสด็จออกมหาสมาคม เวลา 14.00 น. ของวันศุกร์ที่ 5 เดือนพฤษภาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงพระมหาพิชัยมงกุฏ ประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์ บนพระราชบัลลังก์ภายใต้พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะรัฐมนตรี พุฒานุชิต สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและข้าราชการ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยมงคล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมหาสมาคม

ที่มา : <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajapisek>

ในระหว่างพระราชพิธีเสด็จออกมหาสมาคม เจ้าหน้าที่นำพระราชพาหนะที่ถือว่าเป็นพระราชพาหนะแห่งพระจักรพรรดิมาเทียบไว้ ณ เกย หรือที่ท่าสำคัญในการเสด็จทรงพระราชพาหนะนั้น ๆ ได้แก่ พระที่นั่งราชนทรยาน พระยาร้างดิน เทียบที่เกยบริเวณพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ พระยาม้าดิน ที่สนามหญ้าหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เทียบรถยนต์พระที่นั่งที่หน้าอัครมณเฑียรพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์เทียบ ณ ท่าราชวรดิษฐ์ ตามโบราณราชประเพณี

พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี เวลา 14.40 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ประทับเหนือพระแท่นกษัตริย์ ภายใต้พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร ประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนา สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ พระอัครมเหสีที่ทรงราชาภิเษกสมรสเมื่อวันที่ 28 เดือนเมษายน พ.ศ. 2493 ให้ดำรงราชฐานันดรศักดิ์ขึ้นเป็น “สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี” แล้วพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ และเครื่องอิสริยาภรณ์ปัทมาภรณ์มงกุฎไทยสำหรับตำแหน่งสมเด็จพระบรมราชินีแต่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

พิธีสถาปนาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

ที่มา : <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajapisek>

พระราชพิธีประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก หลังพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงพระมาลาเส้าสูง ประทับพระราชยานพุดตานทองเสด็จโดยกระบวนราบใหญ่ไปยังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก ท้ามกลางพระสงฆ์ 80 รูป โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์ถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์พุทธศักราช 2467 กำหนดผู้ที่ต้องยกเว้นการสืบราชสันตติวงศ์ ตามมาตรา 11 วงเล็บสาม คือ ผู้ที่ไม่สามารถทรงเป็นอัครพุทธศาสนูปถัมภก^๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จโดยกระบวนราบใหญ่ ยังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก

ที่มา : <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajapisek>

พระราชพิธีถวายบังคมพระบรมอัฐิ เมื่อเสด็จออกจากพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เสด็จขึ้นหอพระธาตุมณเฑียร ถวายบังคมพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 8 พระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมราชินี และพระอัฐิสมเด็จพระราชบิดา

^๑พระราชพิธีสืบสันตติวงศ์ของราชพิธีบรมราชาภิเษก ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

5. พระราชพิธีพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร

ตามโบราณราชประเพณี พระราชพิธีสำคัญที่ประกอบขึ้นในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกอีกส่วนหนึ่ง คือ การเฉลิมพระราชมณเฑียร ซึ่งหมายถึง พิธีต้อนรับการเสด็จประทับแรมในพระบรมมหาราชวังของพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ หรือกล่าวอย่างสามัญก็คือ การขึ้นบ้านใหม่ของคนไทย เครื่องเฉลิมพระราชมณเฑียรประกอบด้วย พระแสงมิกทองเกลี้ยง พระแสงขรรค์เพชรรัชกาลที่ 5 พระแสงหวางข้างเผือก ฮารพระกรศักดิ์สิทธิ์ ไก่ขาว ศิลาบดโมรา พานพิช ญูแหวง จันทมาททองวิฬาร์ (แมว) พานพิชและเครื่องราชูปโภค ประกอบด้วย พระมณฑปรัตนกรัณฑ์ พานพระศรี พระสุพรรณศรี พระสุพรรณราช

พระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียรมีขึ้นในวันเสาร์ที่ 6 เดือนพฤษภาคม เวลา 19.54 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จสู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ณ ที่นั้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี และ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประติษฐาสารี ทรงลาดพระราชบรรจถรณ์ถวาย เมื่อทรงรับพระแสงหวางข้างเผือก จันทมาททองคำ และญูแหวงทองคำแล้ว ลงเอนพระองค์ลงบรรทมเหนือพระแท่นเป็นพระฤกษ์ ราชที่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ประทับแรม ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง 1 ราชที่

พระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร

ที่มา : <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajapisek>

6. พระราชพิธีเสด็จออกมหาสมาคม

พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานวโรกาสให้ทูตานุทูต คณะบุคคล สมาคม ต่าง ๆ และประชาชนเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยมงคล ในวันอาทิตย์ที่ 7 เดือนพฤษภาคม ในภาคเช้าเสด็จออกท้องพระโรงกลาง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นการเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยมงคลของเหล่าทูตานุทูตต่างประเทศ ส่วนภาคบ่าย เสด็จออกสีหบัญชรพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท พระราชทานวโรกาสให้ประชาชนเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท การเสด็จออกสีหบัญชรในครั้งนี้ เป็นครั้งแรกในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย โปรดเกล้าฯ สถาปนาเฉลิมพระนามสมเด็จพระสังฆราช ทรงตั้งสมณศักดิ์ พระราชาคณะต่างๆ และสถาปนาพระฐานันดรศักดิ์พระราชวงศ์

4 พระองค์ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมพระชัยนาทนเรนทร พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต กรมหมื่นพิทยาลาภฤทธิยากร พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทักษัตรมงคลทรงพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ทรงเจิม และพระราชทานเครื่องประกอบพระอิสริยยศ

ส่วนพิธีเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนคร ซึ่งเคยจัดขึ้นเป็นกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค และชลมารคในการเสด็จเกลิงดวลยวราชสมบัตินั้น มิได้จัดขึ้นในคราวนี้ แต่ได้เลื่อนไปประกอบในวโรกาสเจริญพระชนมพรรษาครบ 3 รอบพระนักษัตร เมื่อ พ.ศ. 2506¹⁸

พระราชพิธีรัชมะลิขะ

พระราชพิธีรัชมะลิขะ เป็นพระราชพิธีที่จัดขึ้นเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 25 ปี ศดิการเฉลิมฉลองนี้เป็นของชาวตะวันตก¹⁹ ดังนั้น ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยจึงไม่มีการจัดพระราชพิธีเช่นนี้ ถึงแม้ว่าจะมีพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ที่ทรงครองสิริราชสมบัติเกิน 25 ปีก็ตาม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่โปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีรัชมะลิขะขึ้นในประวัติศาสตร์ชาติไทย เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2436 ซึ่งเป็นปีที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 25 ปีบริบูรณ์ ทรงมีพระราชดำริว่า พระมหากษัตริย์นับแต่กรุงศรีอยุธยาจนถึงก่อนรัชสมัยของพระองค์มีถึง 38 พระองค์ ควรบำเพ็ญพระราชกุศลถวายเนื่องในวาระอันเป็นมงคลนี้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองให้แก่บ้านเมือง ถึงแม้จะเป็นประเพณีแบบตะวันตกก็ตาม โปรดเกล้าฯ ให้เรียกพระราชพิธีนี้ว่า “รัชมะลิขะ”²⁰ คำนี้มาจากคำว่า “รัชมะ” หรือ “รัชมา แปลว่าเงิน” ดังนั้นคำนี้จึงเป็นคำที่มีความหมายเดียวกับคำว่า “Silver Jubilee”

พระราชพิธีรัชมะลิขะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กำหนดเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการบำเพ็ญพระราชกุศลถวายบูรพมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ ณ พระราชวังบางปะอิน ในวันอาทิตย์ที่ 1 เดือนตุลาคม ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) วาระที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้จัด ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย และพระที่นั่งไพศาลทักษิณ เนื่องในวันครบรอบ 25 ปี นับแต่วันประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในวันอังคารที่ 5 เดือนธันวาคม ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) โปรดเกล้าฯ ให้จัดรูปแบบพระราชพิธีเดียวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เว้นแต่ไม่มีการถวายพระสุพรรณบัฏ และเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์

¹⁸พระราชพิธี ๒๕๐๖สืบเนื่องมาจากพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พระราชพิธีเนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 25 ปี เป็นวาระที่ 2 จัดขึ้นในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ในวันที่ 9 - 10 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2514 ซึ่งเป็นวาระที่เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติครบ 25 ปี เพียงวาระเดียว เนื่องจากทรงเน้นเรื่องความประหยัด

ในการนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อว่า "พระราชพิธีรัชดาภิเษก" กำหนดพระราชพิธี ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานและเสด็จออกมหาสมาคมเพื่อทรงรับคำถวายพระพรชัยมงคลเท่านั้น ช่วงระยะเวลาของการประกอบพระราชพิธีนี้รัฐบาลได้จัดการเฉลิมฉลองโดยเน้นไปในการพัฒนาบ้านเมือง เช่น การสร้างโรงเรียน ตั้งทุนการศึกษา การวิจัย การสร้างถนน โดยเฉพาะถนนรัชดาภิเษก เป็นถนนวงรอบ (Ring Road) สร้างขึ้นตามพระราชปรารภว่า สมควรสร้างถนนสายหลักช่วยผ่อนคลายนปัญหาการจราจร เป็น ถนนวงรอบ 3 สายล้อมรอบบริเวณที่ดินของฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา"

พระราชพิธีเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติได้หมีวันเศษ

วันที่ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2520 เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุครบ 50 พรรษา และเป็นปีที่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติได้หมีวันเศษ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานพระราชพิธีเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติได้หมีวันเศษ ผนวกไว้กับพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ใน พุทธศักราช 2520 นั้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสมโภชสิริราชสมบัติ และพระราชลัญจกร สถาปนาพระอิสริยยศกิติพระราชวงศ์ สถาปนาสมณศักดิ์ เนื่องในวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติได้หมีวัน เมื่อ พ.ศ. 2438 พระราชพิธีในครั้งนี้เป็นต้นแบบงานพระราชพิธีเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติได้หมีวันในรัชกาลที่ 9 ขั้นตอนการพระราชพิธีมีลำดับดังนี้

วันที่ 1 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2520 ทรงหล่อพระพุทธรูปจำนวน 4 องค์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วันที่ 2 เดือนธันวาคม เป็นพระราชพิธีจารึกพระสุพรรณบัฏ สถาปนาพระอิสริยยศกิติ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนราชสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ให้ทรงรับพระราชบัญชาและสืบทอดปฎลเศวตฉัตร เสด็จพระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติสยามบรมราชกุมารี

อนึ่ง ในวาระเดียวกันนี้ยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการจารึกสุพรรณบัฏสมณศักดิ์ขึ้นสมเด็จพระราชาคณะ และให้รับปฏิญญาพระราชคณะขึ้นรองสมเด็จพระ ฌ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วันที่ 3 เดือนธันวาคม พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตน และสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ ณ ลานพระราชวังดุสิต

วันที่ 4 เดือนธันวาคม ทรงประกอบพระราชพิธีเบิกพระเนตร ฉลองพระพุทธรูป ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วันที่ 5 เดือนธันวาคม พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เสด็จออกมหาสมาคมและสถาปนาพระราชอิสริยยศศักดิ์ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

วันที่ 6 เดือนธันวาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปถวายภัตตาหารสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ และคณะสงฆ์ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แล้วพราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชดวงพระราชสมภพ พระสุพรรณบัฏ พระปรมาภิไธย ดวงพระพิชัยสงคราม และพระราชลัญจกรที่เจ้าหน้าที่กองปกาสิต สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี อัญเชิญพระราชลัญจกร 9 องค์^๓ มาสมโภชในพระราชพิธีเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติได้ همینวันเศษ ดังนี้

1. พระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ รอบรอบมีพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สำหรับใช้ประทับกำกับพระปรมาภิไธย พระมหากษัตริย์ในเอกสารสำคัญอันเป็นราชการแผ่นดิน
2. พระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ รอบรอบไม่มีพระปรมาภิไธย สำหรับใช้ประทับกำกับนามผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ในเอกสารสำคัญอันเป็นราชการแผ่นดิน
3. พระราชลัญจกรมหาโองการ สำหรับประทับพระราชบัญญัติต้นกฎหมาย ประกาศใหญ่ ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ นิรฎมบัฏ สัญญาบัตร บรรดาศักดิ์ สัญญาบัตรสมณศักดิ์ อยู่เบื้องซ้ายของพระราชลัญจกรไอยราพต
4. พระราชลัญจกรหงส์พิมาน สำหรับประทับพระราชบัญญัติต้นกฎหมาย ประกาศใหญ่ ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ นิรฎมบัฏ อยู่เบื้องขวาของพระราชลัญจกรไอยราพต
5. พระราชลัญจกรไอยราพตองค์ใหญ่ สำหรับประทับพระราชบัญญัติต้นกฎหมาย ประกาศใหญ่ ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ นิรฎมบัฏ อยู่ระหว่างกลางพระราชลัญจกรมหาโองการ และหงส์พิมาน ถ้าประทับสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์ สัญญาบัตร อยู่เบื้องขวาพระราชลัญจกรมหาโองการ
6. พระราชลัญจกรไอยราพตองค์กลาง สำหรับประทับพระราชบัญญัติต้นกฎหมาย ประกาศใหญ่ ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ นิรฎมบัฏ อยู่ระหว่างกลางพระราชลัญจกรมหาโองการ และหงส์พิมาน ถ้าประทับสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์ สัญญาบัตร อยู่เบื้องขวาพระราชลัญจกรมหาโองการ
7. พระราชลัญจกรพระบรมราชโองการ สำหรับประทับสัญญาบัตร ยศ ทหาร ตำรวจ ในระหว่างกลางเหนือพระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์
8. พระราชลัญจกรจักรรถ สำหรับประทับเวียนเลขในเอกสารซึ่งประทับพระราชลัญจกรมหาโองการ และพระบรมราชโองการ
9. พระราชลัญจกรประจำพระองค์ เป็นรูปพระที่นั่งอัฐทิศ สำหรับประทับกำกับพระปรมาภิไธยในใบประกาศนียบัตรเหรียญรัตนาภรณ์

จากนั้นเสด็จออก ณ ศาลาศิวาลัย สวนจิตรลดา ให้คณะทูตต่างประเทศและผู้แทนฝ่ายกงสุลเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยมงคลในการพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

พระราชลัญจกรครุฑพำนัก

ที่มา : <http://www1.mod.go.th/heritage/king/lanjakom/lanjakom.htm>

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก คือ พระราชพิธีเนื่องในวโรกาสที่พระเจ้าแผ่นดินทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานกว่าสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชที่ทรงครองราชย์ยาวนานที่สุด จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ชาติไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ 2 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช^๑

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 40 ปี ใน ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) เสด็จด้วยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา^๒ ไปรดเกล้าฯ ให้จัดงานขึ้นวาระหนึ่งก่อน ครั้นล่วงเข้า ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) จึงถือว่าเป็นปีรัชมังคลาภิเษกที่ยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในประวัติศาสตร์ชาติไทย คือ เป็นปีที่ครองสิริราชสมบัติเป็นปีที่ 41 แห่งรัชสมัยของพระองค์ ไปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสมโภชการครองสิริราชสมบัติครบ 41 ปี

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ทรงถวายชื่องานพระราชกุศลและพระราชพิธีนี้ไว้หลายชื่อ เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงเลือก พระองค์ทรงเลือกชื่อพระราชกุศลว่า "พระราชกุศลรัชมังคลาภิเษก"^๓ ส่วนชื่อพระราชพิธีทรงเลือก "พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก"^๔

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ช่วงแรก ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) จัดขึ้นระหว่างวันที่ 29 เดือนพฤศจิกายน ถึงวันที่ 3 เดือนธันวาคม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนรถไฟไปทรงประกอบพระราชพิธีบวงสรวงพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าแห่งกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี ณ พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท ณ พระราชวังกรุงเก่า

การประกอบพระราชพิธีในช่วงหลัง จัดขึ้นระหว่างวันที่ 11 - 18 เดือนพฤศจิกายน ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451)

^๑พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ที่กรุงเทพมหานคร อันเป็นปีที่ทรงครองราชสมบัติเป็นปีที่ 41 ซึ่งเป็นระยะที่ยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในอดีต ในวาระนี้เป็นพิธีเกี่ยวกับสมโภชสิริราชสมบัติ การเฉลิมพระเกียรติแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และการพระราชกุศลทักษิณานุปทานถวายสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชแห่งราชวงศ์จักรี

การสำคัญที่จัดขึ้นเนื่องในวโรกาสนี้เช่นพระราชพิธีวางศิลาพระฤกษ์พระที่นั่งอนันตสมาคมพระราชพิธีเปิดพระบรมรูปทรงม้า การเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดสะพานเฉลิม 55 (เฉลิมโลก) การจัดกระบวนแห่และการประกวดรถมอเตอรคาร์ การจัดกระบวนแห่เฉลิมพระเกียรติของหน่วยงานต่าง ๆ ฯลฯ

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกครั้งที่ 2 จัดขึ้นเนื่องในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำรงสิริราชสมบัติเป็นเวลา 42 ปี 23 วัน ในวันที่ 2 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2531 ยาวนานกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงครองราชย์ 42 ปี 22 วัน นับเป็นวโรกาสอันสมควรยินดีและเฉลิมฉลองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ตามแนวพระราชพิธีที่มีมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

1. พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน

2. พระราชพิธีสมโภชสิริราชสมบัติรัชมังคลาภิเษก

3. พระราชพิธีบวงสรวงสังเวชอดีตสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าในอดีต ณ พระราชวังโบราณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วันเสาร์ที่ 2 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2531 ซึ่งเป็นวันที่ได้เสด็จดำรงสิริราชสมบัติเป็นเวลา 42 ปี 23 วัน เกินกว่ารัชกาลของพระบรมอัยกาธิราช จึงทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แล้วเสด็จไปยังหอพระราชกรมานุสรและหอพระราชพงษานุสร ถวายสักการะพระพุทธรูปปางประจำรัชกาลสมเด็จพระอดีตมหากษัตริยาธิราชเจ้าแห่งกรุงศรีอยุธยา กรุงเทพมหานครและกรุงรัตนโกสินทร์

วันอาทิตย์ที่ 3 เดือนกรกฎาคม เป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จดำรงสิริราชสมบัตินาน 42 ปี 24 วัน ซึ่งนับว่ายังยืนกว่าสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าทุกพระองค์ในประวัติศาสตร์ชาติไทย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระราชพิธีสมโภชสิริราชสมบัติรัชมังคลาภิเษก ณ พระที่นั่งสุลิตมหาปราสาท เพื่อความใหญ่พล้งแห่งราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ และอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบวงสรวงสังเวชพระสยามเทวาธิราช ซึ่งอัญเชิญจากพระวิมาน ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ออกประดิษฐาน ณ บุษบกมุขเด็จ พระที่นั่งสุลิตมหาปราสาท จากนั้น พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชนพปฎลมหาเศวตฉัตร ราชกกุธภัณฑ์ ดวงพระราชสมภพ พระสุพรรณบัฏ

วันอังคารที่ 5 เดือนกรกฎาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนรถไฟพระที่นั่งขบวนพิเศษจากสถานีจิตรลดา ไปยังสถานีรถไฟจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบพระราชพิธีบวงสรวงสังเวชสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช ณ พลับพลาตรีมุข พระราชวังโบราณดังเช่นพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชพิธีกาญจนาภิเษก

พระราชพิธีกาญจนาภิเษก หรือ Golden Jubilee เป็นการเฉลิมฉลองการเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในสหราชอาณาจักร รัชสมัยสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย เมื่อวันที่ 20 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2430"

พ.ศ. 2539 เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงดำรงสิริราชสมบัติเป็นปีที่ 50 ในวันที่ 9 เดือนมิถุนายน เป็นวโรกาสสำคัญ เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกในประวัติศาสตร์ชาติไทยที่ทรงครองราชย์ครบ 50 ปี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อการจัดงานว่า "การจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี" และชื่อพระราชพิธีว่า "พระราชพิธีกาญจนาภิเษก" รวมทั้งได้พระราชทานชื่อการจัดงานและชื่อพระราชพิธีเป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้เพียงชื่อเดียวว่า "The Fiftieth Anniversary (Golden Jubilee) Celebrations of His Majesty's Accession to the Throne"

ภาครัฐบาลดำเนินการก่อสร้างพระที่นั่งกาญจนาภิเษก สำหรับการเสด็จออกออกมหาสมาคม และมณฑปวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์ราชเจ้า ณ มณฑลพระราชพิธีท้องสนามหลวง สำหรับพระราชพิธีสำคัญที่จัดขึ้นในวโรกาสนี้ รวม 3 วัน ได้แก่

1. พระราชพิธีเฉลิมพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระราชกุศลทักษิณานุปทาน

วันเสาร์ที่ 8 เดือนมิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีเฉลิมพระปรมาภิไธยพระบรมเชษฐาธิราช เสด็จพระเกียรติในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ครบ 50 ปี ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ถวายเพิ่มพระนามพระบรมเชษฐาธิราชตามแบบแผนโบราณราชประเพณี ชานพระนามอย่างย่อว่า "พระบาทสมเด็จพระอัฐมรามาธิบดินทร"^๑

2. พระราชพิธีวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์ราชเจ้าและเสด็จออกมหาสมาคม

วันอาทิตย์ที่ 9 เดือนมิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพิธีวงสรวงสมเด็จพระมหากษัตริย์ราชเจ้า ในอดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัย อโยธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ณ พลับพลากาญจนาภิเษก มณฑลพระราชพิธีท้องสนามหลวง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปปางประจำรัชกาลพ่อขุนศรีอินทราทิตย์^๒ พระพุทธรูปปางประจำรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี พระพุทธรูปปางประจำรัชกาลสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประดิษฐาน ณ มณฑปภายในพลับพลากาญจนาภิเษก แวดล้อมด้วยโถง 5 ชั้น ต้นไม้เงิน ทอง พร้อมตั้งเครื่องราชสักการะวงสรวง ณ มณฑลพระราชพิธี พระราชครูพรหมมณี ประกาศวงสรวงบูรพมหากษัตริย์ราชเจ้า เวลา 11.00 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉลองพระองค์เสด็จออก ณ มุขพระที่นั่งด้านทิศเหนือ ประทับพระแท่นราชอาสน์ภายใต้ฉัตรพญามหาเศวตฉัตร พร้อมเสด็จพระราชดำเนินมาทรงรับพระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ รับการถวายพระพรจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานศาลฎีกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำรัสตอบแล้วเสด็จพระราชดำเนิน กลับ

^๑พระราชพิธีเฉลิมพระปรมาภิไธยพระบรมเชษฐาธิราช ในพระบาทสมเด็จพระอัฐมรามาธิบดินทร

3. พระราชพิธีสมโภชสิริราชสมบัติ

วันจันทร์ที่ 10 เดือนมิถุนายน ทรงประกอบพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เจ้าพนักงานอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ พระราชลัญจกรประจำรัชกาล พระราชลัญจกรประจำพระองค์ พร้อมเครื่องเวียนเทียนสมโภช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ออก ณ ท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงประเคนสัญญาบัตร พัดยศแด่พระสงฆ์ที่ได้รับสถาปนาสมณศักดิ์ 59 รูป แล้วทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยบูชาเทพยดาผู้รักษาพระนพปฎลมหาเศวตฉัตร ราชกกุธภัณฑ์ พราหมณ์และโหรหลวงเบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชสิริราชสมบัติ 3 รอบ พราหมณ์เข้าเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายใบสมิตและน้ำเทพมนต์แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

4. พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน

อนึ่ง เนื่องในพระราชวโรกาสนี้ผนวกกับพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม โดยกระบวนพยุหยาตราลงมารศในวันพฤหัสบดีที่ 7 เดือนพฤศจิกายน ทั้งสามพระองค์เสด็จประทับเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9^๓ ที่กองทัพอากาศขึ้นใหม่เพื่อข้ามลำน้ำอ้อมกระหม่อมถวายเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษกกระบวนเรือเคลื่อนจากท่าวาสุกรีไปตามลำน้ำเจ้าพระยาถึงวัดอรุณราชวราราม เมื่อเสร็จพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐินแล้ว เสด็จลงเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 ไปยังท่าราชวรดิษฐ์ แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับโดยรถยนต์พระที่นั่ง

พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

พ.ศ. 2549 เป็นปีมหามงคลสำหรับปวงชนชาวไทย เนื่องจากเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำรงสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในประวัติศาสตร์ และยังทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์ยาวนานที่สุดในโลกในยุคปัจจุบัน^๔ รัฐบาลได้ทูลเชิญพระประมุข สมเด็จพระราชาธิบดี สมเด็จพระราชินี และผู้แทนพระองค์จากประเทศต่างๆ รวม 28 ประเทศ^๕ เสด็จมาร่วมงานเฉลิมฉลองในวโรกาสนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่องานและชื่อพระราชพิธีในครั้งนี้ว่า “พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี” และชื่องานเป็นภาษาอังกฤษว่า “The Sixtieth Anniversary Celebrations of His Majesty’s Accession to the Throne”

ขั้นตอนการประกอบพระราชพิธี

กำหนดไว้ระหว่างวันที่ 8 - 10 และ 13 เดือนมิถุนายน รวม 4 วัน ดังนี้

1. พระราชกุศลทักษิณานุปทาน

วันพฤหัสบดีที่ 8 เดือนมิถุนายน เจ้าพนักงานเชิญพระโกศพระบรมอัฐิของสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชและพระบรมราชูปถัมภ์ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระโกศพระบรมอัฐิ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี สมเด็จพระศรีสุลาลัย สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ขึ้นประดิษฐานบนพระราชบัลลังก์ ภายใต้ันพญาลมहाเศวตฉัตร แวดล้อมด้วยเครื่องบรมราชอิสริยารูปโกศ ต้นไม้เงิน ทอง ด้านซ้ายของพระแท่นทอดเครื่องสุพรรณภาชน์ คาว-หวาน มีโต๊ะทองเครื่องคาว โต๊ะทองเครื่องหวาน โถพระกระยาเสวย พระสุพรรณราชทองคำเกลี้ยง ชันน้ำเสวยมีจอกลอย กากระบอก ถาดน้ำชา พานเครื่องล้างพระหัตถ์ (มีโถปริกใส่น้ำหอม โถปริกใส่น้ำส้มโอง ไม้จิ้มพระหัตถ์ โถปริกใส่น้ำผลไม้สด ผ้าเช็ดพระหัตถ์) ด้านขวาของพระแท่นตั้งโต๊ะสลักลายปิดทองทอดเครื่องพระสำอาง มีพระสุพรรณราชทองคำเพียงพระมณฑปรัตนกรัณฑ์ พานพระชันหามากองศ์ใหญ่ ถาดสงพระพิศตร (มีพระมหาสังข์ ชันน้ำสงพระพิศตร) ราวพาดผ้าซับพระพิศตรทองคำลงยา พานทองคำลงยามีโถปริกทองคำลงยา เครื่องพระสำอาง (13 องค์) โต๊ะพระกล้องทองคำ พระสุพรรณราชบัวกลุ่ม หีบพระส่วมทองคำลงยาลังเจียด หีบพระส่วมตมณูประดับเพชร พร้อมทั้งอัญเชิญพระพุทธรูปประจำพระชนมวารของพระบรมอัฐิ ขึ้นประดิษฐาน ณ พระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน

ภายในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

ที่มา : <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajapisek>

2. พระราชพิธีบวงสรวงและเสด็จออกมหาสมาคม

วันศุกร์ที่ 9 เดือนมิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินประกอบพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช และเสด็จออกมหาสมาคมรับการถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชรพระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต

เจ้าพนักงานเชิญพระพุทธรูปปฏิมาปางประจำพ่อขุนศรีอินทราทิตย์แห่งกรุงสุโขทัย สมเด็จพระเจ้าอยู่ทองแห่งกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี และสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ขึ้นประดิษฐาน ณ พลับพลาพิธีพระที่นั่งอนันตสมาคม บริเวณด้านหน้าพลับพลาพิธี ตั้งเครื่องบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชไว้พร้อม

เวลา 10.00 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียนนมัสการพระพุทธรูปปฏิมาประจำรัชกาลอดีตพระบูรพมหากษัตริย์ แล้วทรงจุดธูปเทียนเครื่องบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช พระราชครูความเทพมุนี อ่านประกาศบวงสรวง

เวลา 11.00 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ครุย เสด็จออกสีหบัญชรมุขด้านทิศใต้พระที่นั่งอนันตสมาคม รับการถวายพระพรชัยมงคล โดยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร กราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลแทนพระบรมวงศานุวงศ์ นายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลแทนคณะรัฐมนตรี ข้าราชการ พลเรือน และราษฎรทุกหมู่เหล่า ประธานรัฐสภา กราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลแทนสมาชิกรัฐสภา ประธานศาลฎีกา กราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลแทนข้าราชการตุลาการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอบ แล้วเสด็จกลับ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ
เสด็จออกสีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ 9 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2549

ที่มา : www.kalasintsc.com

3. พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

พระราชพิธีสมโภชสิริราชสมบัติ วันเสาร์ที่ 10 เดือนมิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินยังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ประจำรัชกาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งบุษบกมาลาตามหาจักรพรรดิพิมาน และบูชาเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ พระราชลัญจกรประจำรัชกาล และพระราชลัญจกรประจำพระองค์ ที่ประดิษฐาน ณ พระแท่นราชบัลลังก์ ภายใต้ฉัตรพญามหาเศวตฉัตร พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภช

พระราชพิธีเสด็จออกมหาสมาคมต้อนรับพระประมุขนานาชาติ วันจันทร์ที่ 12 เดือนมิถุนายน เวลาบ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จพระราชดำเนินในพิธีถวายพระพรชัยมงคล ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต โดยมีพระประมุข สมเด็จพระราชาธิบดี สมเด็จพระราชินี และผู้แทนพระองค์จากนานาประเทศเข้าเฝ้าถวายพระพรรวมทั้งสิ้น 25 ราชวงศ์ จากนั้น เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรขบวนเรือพระราชพิธี ที่รัฐบาลร่วมกับกองทัพเรือ นำมณฑลเจ้าจัดถวาย ณ ราชนาวีสภา เพื่อเฉลิมพระเกียรติและเพื่อให้พระประมุขและพระราชวงศ์ทอดพระเนตร

ขบวนเรือ พระราชพิธีในรัชกาลปัจจุบัน โปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นหลายวาระ เช่น คราวสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ครบ 200 ปี พ.ศ. 2525 จัดในวโรกาสมหามงคลรัชมังคลาภิเษก 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 เนื่องในวโรกาสเสด็จทอดผ้าพระกฐิน พ.ศ. 2539 เป็นต้น การจัดกระบวนเรือในแต่ละวโรกาส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประทับเรือพระที่นั่งสำคัญ เช่น เรือสุพรรณหงส์ หรือ เรือนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 แต่ในวโรกาสนี้ เป็นการแสดงขบวนเรือ^๖ จึงมิได้ประทับในเรือพระที่นั่ง ขบวนเรือเริ่มจากท่าवासกรี ล่องตามลำน้ำเจ้าพระยา ผ่านราชนาวีสภา สิ้นสุดที่วัดอรุณราชวราราม เมื่อขบวนเรือผ่านที่ประทับแล้ว มีการลอยกระทงสาย และปล่อยโคมลอยประกอบด้วย จากนั้น เสด็จพระราชดำเนินเปิดนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ ณ หอประชุมกองทัพเรือ

พระราชพิธีถวายพระกระยาหารค่ำ วันอังคารที่ 13 มิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ถวายพระกระยาหารค่ำแด่พระประมุข และพระราชวงศ์ ณ พระที่นั่งบรมราชสถิตมโหฬารที่สร้างขึ้นต่อเติมจากด้านหลังพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เพื่อเป็นสถานที่จัดงานพระราชพิธีและจัดงานเลี้ยงรับรองระดับประเทศ

ก่อนงานเลี้ยง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมพระบรมวงศานุวงศ์ ยังห้องพระโรงกลาง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เพื่อทรงต้อนรับพระราชอาคันตุกะ แล้วเสด็จเข้าสู่โต๊ะเสวย ณ พระที่นั่งบรมราชสถิตมโหฬาร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสขอบพระทัยพระประมุขและพระราชวงศ์ต่างประเทศ จากนั้น สมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไนดารุสซาลาม ในฐานะทรงเป็นพระประมุขและพระราชวงศ์ต่างประเทศ กล่าวถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีใจความสรุปว่า “หกสิบปีที่ทรงครองสิริราชสมบัติ มิได้เป็นเพียงหกสิบปีในประวัติศาสตร์ของชาติไทย แต่เป็นหกสิบปีที่ เป็นประวัติศาสตร์ของเราทุกคน ยังความปลาบปลื้มปิติและยินดียิ่ง” “มิตรที่รักและพึงเคารพอย่างที่สุดของพวกเขา” “You are Our Friend and Our Most Respected colleague”^๗

หลังเสร็จสิ้นงานถวายพระกระยาหารค่ำแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระประมุขและพระราชวงศ์ต่างประเทศ เสด็จพระราชดำเนินกลับมายังพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จพระสุธารสกาแฟ จนได้เวลา ทั้งสองพระองค์เสด็จออกยังท้องพระโรงกลาง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระประมุขและพระราชวงศ์ต่างประเทศเสด็จเข้าทูลลากลับที่ประทับ จากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระราชวงศ์เสด็จกลับ

พระปฐมบรมราชโองการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย เมื่อทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันที่ 5 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2493 ที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" นั้น เป็นที่ประจักษ์ในหมู่ชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ได้เข้ามาอาศัยพึ่งพระบรมโพธิสมภารทุกผู้ทุกนามเป็นอย่างยิ่ง ในรัชกาลของพระองค์ชาวไทยมีโอกาสจัดงานพระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่อันมีเคยจัดมาก่อนถวายแต่พระองค์ท่าน เช่น พระราชพิธีกาญจนภิเษก พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และใน พ.ศ. 2559 ชาวไทยจะได้จัดงานพระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่ถวายพระองค์ท่านอีกวาระหนึ่ง นั่นคือ การฉลองสิริราชสมบัติครบ 70 ปี หากถือตามธรรมเนียมของชาวตะวันตก อาจเรียกงานฉลองในวโรกาสนี้ว่า "Platinum Jubilee" ซึ่งชาวไทยทุกผู้ทุกนามต่างตั้งใจคอยโอกาสที่จะได้ร่วมเฉลิมฉลองงานอันยิ่งใหญ่นี้เพราะองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชนั้น "ปวงราชฎกรีกบาทมั่น ยิ่งด้วยปีตรุงค์"

อ้างอิง

^๑นภาพร เล้าสินวัฒนา. (2549). *การเสด็จขึ้นครองราชย์ พระราชพิธี ศติ ความหมาย และสัญลักษณ์* แห่ง "สมมติเทวราช". หน้า 11.

^๒พระราชพิธีบรมราชาภิเษก 2493. (2533). ไม่มีเลขหน้า.

^๓ณัฐภักดิ์ จันทวิช. (2530). *พระราชพิธีบรมราชาภิเษก*. หน้า 13.

^๔ชมพูท นาศิริรักษ์. (2538). *การสืบราชสันตติวงศ์ของพระบรมจักรีวงศ์ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์*. หน้า 99.

^๕ณัฐภักดิ์ จันทวิช. (2530). *เล่มเดิม*. หน้า 17.

^๖กรมศิลปากร. (2515). *คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์*. หน้า 261 - 262.

^๗พระราชพิธีบรมราชาภิเษก 2493. (2533). ไม่มีเลขหน้า.

^๘"กำหนดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดชสยามินทราธิราช และพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร," (2493, 9 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 67 ตอนที่ 27. หน้า 1939 - 1940.

^๙ณัฐภักดิ์ จันทวิช. (2530). *เล่มเดิม*. หน้า 118.

^{๑๐}"กำหนดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดชสยามินทราธิราช และพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร," (2493, 9 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 67 ตอนที่ 27. หน้า 1942 - 1943.

^{๑๑}ณัฐภักดิ์ จันทวิช. (2530). *เล่มเดิม*. หน้า 116.

^{๑๒}พลาติสัย สิทธิธัญกิจ. (2549). *พระราชพิธีมหามงคล*. หน้า 34.

^{๑๓}แหล่งเดิม.

^{๑๔}แหล่งเดิม. หน้า 38.

^{๑๕}นภาพร เล้าสินวัฒนา. (2549). *เล่มเดิม*. หน้า 11.

^{๑๖}<http://www.kodmhai.com/m4/m4-1/H117/m1-10-13.html> (online).

^{๑๗}กรมศิลปากร. (2546). *นามานุกรมขนบประเพณีไทยหมวดพระราชพิธีและรัฐพิธี*. หน้า 68.

^{๑๘}พระราชพิธีบรมราชาภิเษก 2493. (2533). ไม่มีเลขหน้า.

^{๑๙}http://en.wikipedia.org/wiki/Silver_Jubilee (online).

^{๒๐}กรมศิลปากร. (2542). *พระราชพิธีในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร*. หน้า 61.

^{๒๑}พลาติสัย สิทธิธัญกิจ. (2549). *เล่มเดิม*. หน้า 17.

^{๒๒}กรมศิลปากร. (2546). *เล่มเดิม*. หน้า 183.

^{๒๓}กรมศิลปากร. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 64 - 65.

^{๒๔}กรมศิลปากร. (2546). *เล่มเดิม*. หน้า 184.

²⁵ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์เท่าที่พบในสมัยนั้น ก่อนการค้นพบพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

²⁶ทวิสมโภชวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา-มหาวชิรมังคลสมัยในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9. (2533). หน้า 232.

²⁷แหล่งเดิม.

²⁸หล่อขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

²⁹http://en.wikipedia.org/wiki/Golden_Jubilee (online).

³⁰กรมศิลปากร, หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2545). *จดหมายเหตุพระราชพิธีกาญจนาภิเษก*. หน้า 261.

³¹หล่อขึ้นในพุทธศักราช 2539

³²เรือนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 ลำนี้ เป็นเรือพระที่นั่งลำแรกที่ต่อขึ้นในรัชกาลปัจจุบัน โขนเรือเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ สร้างด้วยไม้ลงรักปิดทองประดับกระจก องค์พระนารายณ์ทรงเครื่องภูษิตามภรณ์ และทรงมงกุฎยอดชัย มี 4 พระกร ทรงเทพศาสตราตรี ศพา จักร สังข์ กลางลำเรือทอดบัลลังก์ก็ัญญา ตัวเรือกว้าง 3.20 เมตร ยาว 44.30 เมตร มีพาย 50 นาย

³³พระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์ 60 ปีขึ้นไปมีหลายพระองค์ เช่น พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ครองราชย์ 72 ปี (ค.ศ. 1643 - 1715) สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย แห่งอังกฤษ ครองราชย์ 64 ปี (ค.ศ. 1837 - 1901) สมเด็จพระจักรพรรดิอโรรีโอด แห่งญี่ปุ่น ครองราชย์ 64 ปี (1926 - 1989) จักรพรรดิคังซี แห่งประเทศจีน ครองราชย์ 61 ปี (ค.ศ. 1661 - 1722) จักรพรรดิเจียนหลง แห่งประเทศจีน ครองราชย์ 61 ปี (ค.ศ. 1755 - 1796) เป็นต้น ดู http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_longest_reigning_monarchs_of_all_time (online)

³⁴ปัจจุบันประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ปกครองมีทั้งสิ้น 29 ประเทศ แต่ที่เสด็จมาร่วมในพระราชพิธีมี 25 ประเทศ

³⁵การเสด็จออกสัณนิบาตวโรกาสนี้ เป็นครั้งที่ 5 ในรัชกาลปัจจุบัน ครั้งแรกวันที่ 7 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2493 ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท พระบรมมหาราชวัง เนื่องในโอกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ครั้งที่ 2 วันที่ 19 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2499 ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท พระบรมมหาราชวัง เนื่องในพระราชพิธีทรงพระผนวช ครั้งที่ 3 วันที่ 19 เดือนมกราคม พ.ศ. 2504 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต เนื่องในพระราชพิธีสมโภชในโอกาสเสด็จฯ นิวัติพระนครหลังเสร็จสิ้นพระราชกรณียกิจในการเสด็จฯ เยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในยุโรป รวม 14 ประเทศ เป็นเวลา 7 เดือน ครั้งที่ 4 วันที่ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ และครั้งที่ 5 วันที่ 9 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2549 เนื่องในวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ดู *สารคดี*. (2549, กรกฎาคม). หน้า 80.

³⁶ใช้เรือในขบวนในพระราชพิธี 52 ลำ จัดเป็น 5 วัชขบวน มีเรือพระที่นั่ง 4 ลำ คือ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์, เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช, เรือพระที่นั่งอนนทราชาธิราชวงศ์, เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 กำลังพลจากหน่วยงานในกองทัพเรือ 2,082 นาย

²⁷คณะกรรมการอำนวยการจัดฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และกรมประชาสัมพันธ์. (2549). *ปวงประชานหาปิติ พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี*. ไม่มีเลขหน้า.

²⁸http://en.wikipedia.org/wiki/Platinum_Jubilee (online).

ภาคผนวก

ตราสัญลักษณ์พระราชพิธี

ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

ลักษณะของตราสัญลักษณ์ ได้ัญเชิญพระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันซึ่งได้แก่พระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ล้อมด้วยวงรูปไข่พระแสงจักรและอุณาโลมเปล่งรัศมี มีเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ คือ พระมหากษัตริย์มงกุฎ พระแสงขรรค์ชัยศรี อารพระกรไม้ชัยพฤกษ์ พระพิฆณี ฝักมะขามและพระแสงหางข้างเมือก และฉลองพระบาทเชิงงอน ประกอบอยู่โดยรอบฉัตรขาว 7 ชั้นประดับซ้ายและขวา เบื้องล่างเป็นแพรแถบสีชมพูบรรจุกัศกร ชื่อความว่า “พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก วันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑” รองรับ

ความหมายของตราสัญลักษณ์ พระราชลัญจกรประจำพระองค์ หมายถึงองค์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ พระผู้ทรงมีพระบรมเดชาภาพแผ่กระจายไปทั่วทุกหนทุกแห่งในแผ่นดิน เครื่องราชกกุธภัณฑ์ คือเครื่องราชูปโภคสำหรับองค์พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ที่ทรงได้รับทูลเกล้าฯ ถวายหมายถึง การเป็นพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์ ฉัตรขาว 7 ชั้น ประดับซ้ายและขวา หมายถึงเครื่องประกอบพระบรมอิสริยยศสมเด็จพระมหากษัตริย์ราชาเจ้า ผ้าแถบสีชมพู แทนความหมายถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาฯ ทำลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ประกอบพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเพื่อพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการที่มีความชอบในแผ่นดินสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ตราสัญลักษณ์งานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี

ลักษณะเป็นรูปตราพระราชลัญจกร อันเป็นตราประจำพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เป็นหลักสำคัญ มีตราพระบรมราชจักรี และพระมหามงกุฎอยู่ด้านบน เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี มีพานเครื่องสูง 2 ชั้น มีช้าง 2 เชือก เทิดตราอยู่ภายใต้เศวตฉัตร ซึ่งสามารถตีความหมายได้หลายทาง ดังนี้

ความหมายที่ 1

ช้างเป็นพาหนะของพระเจ้าแผ่นดิน เป็นเหมือนข้าช่วงใช้ของพระมหากษัตริย์ จึงเปรียบกับประชาชน ซึ่งเป็นเหมือนข้ารับใช้เบื้องพระยุคลบาทในสัญลักษณ์จึงเสมือนพลกนิกรเทิดทูนและเชิดชูองค์พระมหากษัตริย์ และราชวงศ์จักรี ขณะเดียวกันก็ได้อยู่เย็นเป็นสุขภายใต้ร่มฉัตร

ความหมายที่ 2

ช้างเผือกเป็นสัตว์คู่บารมีขององค์พระมหากษัตริย์ ตามความเชื่อทางพราหมณ์ ช้างเผือกที่มีลักษณะตรงตามตำรา จะมีส่วนช่วยหนุนให้เกิดทั้งทางแสนยานุภาพและพระปรีชาสามารถ ความรอบรู้แก่องค์พระมหากษัตริย์จึงแสดงถึงความเป็นผู้มีบุญญาธิการและทรงพระปรีชาญาณ

ความหมายที่ 3

ช้างมีความเป็นมาคู่กับประวัติศาสตร์ของชาติมาโดยตลอด อีกทั้งเป็นสัญลักษณ์ที่เคยใช้ในองชาติไทยในอดีต และเป็นสัตว์ที่มีอายุยืนยาว จึงเปรียบกับประเทศไทยที่มีอายุและประวัติศาสตร์ยาวนานเช่นกัน

ตราสัญลักษณ์งานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

อักษรพระปรมาภิไธย ภปร สีเหลืองนวลทอง อันเป็นสีประจำพระชนมวาร ขลิบรอบตัวอักษรด้วยสีทอง บนพื้นสีน้ำเงินเจือทอง อันเป็นสีประจำพระราชวงศ์ ล้อมด้วยเพชรอันเป็นเอกแห่งรัตนะ หมายความว่า เหล่านักปราชญ์ ราชกิจสำคัญ อภิปรดาช่างอันมีชื่อ พระยาช่างสำคัญ นางงามเหล่าทแกล้วทหารฯ ข้าราชการบริพาร อันยอดเยี่ยมในการปฏิบัติราชการอย่างสูงจริตยิ่ง เหล่านี้เปรียบด้วยเพชร อันชื่อว่ารัตนะ แวดล้อมประดับพระเกียรติยศแห่งพระมหากษัตริย์อิราชพระองค์นั้น อันเหนือยิ่งกว่าเพชรอันได้ชื่อว่ารัตนะ ทั้งปวง คือ พระมหากษัตริย์ผู้ทรงสถิตเป็นเพชรอันยอดเยี่ยม ในดวงใจราษฎร ทรงบำบัติทุกขมตุงสุขเป็นที่ พึงอันเกษมสุขร่มเย็นแก่ปวงพสกนิกร ซึ่งต่างเชื้อชาติศาสนาในพระราชอาณาจักรของพระองค์

อักษรพระปรมาภิไธย ภปร นี้ ประดิษฐานบนพระที่นั่งภัทรบิฐภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฏ ประกอบพระอุณาโลม อันเป็นหนึ่งในเครื่องเบญจสิริราชกกุธภัณฑ์ แวดล้อมด้วยพระแสงขรรค์ชัยศรี และพระแสงหามขี้ผึ้งแทงคอกทอสอดอยู่ในกงพระที่นั่งภัทรบิฐ เบื้องซ้ายแห่งพระมหาพิชัยมงกุฏ มีธรรพระกรและพัชนีฝักมะขาม ทอสอดอยู่ในเชิงขวาแห่งกงพระที่นั่งภัทรบิฐ อันประดิษฐานบนฐานเจียง ซึ่งทอดฉลองพระบาทประดิษฐานอยู่ เหล่านี้รวมเรียกว่าเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ ประกอบด้วยสิ่งอันแสดงความเป็นกษัตริย์ทั้ง ๕ คือ พระมหาพิชัยมงกุฏ ๑ พระแสงขรรค์ชัยศรี ๑ ธรรพระกร ๑ พัตวาลวิชนีและพระแสง ๑ ฉลองพระบาท ๑ หมายถึงปี แห่งการเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติ ส่งลงมาเป็นแพรแถบสีกรมพูสีทอง เขียนอักษรสีทอง ความว่า ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙ ปลายแห่งแพรแถบผูกเป็นภาพพระปิรุช เป็นวานรกายขาว มือถือก้านลายขลุ้มอันเป็นกรอบลายของตราสัญลักษณ์ฯ อยู่ด้านขวา ส่วนด้านซ้ายปลายแพรแถบผูกเป็นภาพพระครุฑพ่าห์ เป็นครุฑหน้าขาวกายสีเสนาปนทอง มือถือก้านลายกรอบแห่งตราสัญลักษณ์ฯ พื้นภาพตราสัญลักษณ์ฯ เเฉลิมพระเกียรติทั้งหมตสี่เขียวปนทอง อันหมายถึงสีอันเป็นเดชแห่งวันพระบรมราชสมภพ และยังมีหมายถึงสีของความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์แห่งผืนภูมิประเทศที่ทรงปกครอง ทำนุบำรุงอย่างหนักยิ่งมาตลอดระยะเวลาที่ทรงครองสิริราชสมบัติ มา ณ บัดนี้ถึงมหามงคลสมัยที่จะฉลองเฉลิมพระเกียรติในการครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี อันยาวนานที่สุดยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในพระราชพงศาวดารในสยามประเทศ

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2515). *คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์*. (2515). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.
- _____. (2531). *เรือพระราชพิธี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์. กรมศิลปากร, กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2527). *จดหมายเหตุพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ร.ศ. ๑๒๖, ๑๒๗*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- _____. (2538). *นิทรรศการจดหมายเหตุพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ร.ศ. ๑๒๖, ๑๒๗*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- กรมศิลปากร, สำนักงานเลขาธิการกรม ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์. (2543). *พระราชพิธีในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลสุลต่านอิสลามมหาราช บรมนาถบพิตร*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการกรม ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์.
- กรมศิลปากร, สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2546). *นามานุกรมชนบประเพณี หมวดพระราชพิธีและรัฐพิธี*. กรุงเทพฯ : สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กรมศิลปากร, กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2545). *จดหมายเหตุงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- _____. (2545). *จดหมายเหตุพระราชกฤษฎีกาภิเษก เล่ม 1, 2*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- "กำหนดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลสุลต่านอิสลามมหาราชและพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร พ.ศ. 2493." (2493, 9 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 67 ตอนที่ 27. หน้า 1932 - 1979.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และกรรมประชาสัมพันธ์. (2549). *บ่วงพระมหามงกุฎ พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2525). "สังคมไทย," ใน *ลักษณะไทย* เล่ม 1. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชมพูท นาศิริรักษ์. (2538). *การสืบสันตติวงศ์ของพระบรมราชจักรีวงศ์ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐบุรินทร์ จันทวิช. (2530). *พระราชพิธีบรมราชาภิเษก*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ทวีสมโภชวโรตทกาสเฉลิมพระชนมพรรษามหารัชมังคลสมัยในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลสุลต่านอิสลามมหาราชที่ 9. (2533). กรุงเทพฯ : อักษรสามพรานเพลส.
- นภาพร เล้าสินวัฒนา. (2549). *การเสด็จขึ้นครองราชย์ พระราชพิธี คติ ความหมายและสัญลักษณ์แห่ง "สมมติเทวราช"*. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพลส.
- นิตยสาร "เนชั่นสุดสัปดาห์". (2549). *ได้ร่วมบาทราชฎีปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : บริษัทดับเบิลพีเอส (ประเทศไทย) จำกัด.
- พจนานุกรมฉบับมติชน. (2547). กรุงเทพฯ : มติชน.
- พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก. (2535). กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.

- พลาตีสัย สิทธิชัยกิจ. (2549). *พระราชพิธีมหามงคล*. กรุงเทพฯ : ภูมิอนันต์.
- สารคดี. (2549, กรกฎาคม). "คนไทยรักพระเจ้าอยู่หัว" 22 (257).
- สำนักพระราชวัง. (2533). *พระราชพิธีบรมราชาภิเษก 2493*. กรุงเทพฯ : งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่.
- _____. (2549). *การบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมมหาราชวัง พ.ศ. 2516 - 2549*. กรุงเทพฯ : สำนักฯ.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2538). *พระราชสัญญากร. พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ : สำนักฯ.
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Jubilee> (online).
- http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_longest_reigning_monarchs_of_all_time (online).
- <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rajaapisek> (online).
- <http://www.kodmhai.com/m4/m4-1/H117/H-117.html> (online).